Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 16ης Ιουλίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′ — Δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης — Γάμος μεταξύ πολίτη της Ένωσης και υπηκόου τρίτης χώρας — Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας κατόπιν της αναχωρήσεως του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής και της εν συνεχεία εκδόσεως διαζυγίου — Άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β′ — Επαρκείς πόροι — Συνεκτίμηση των πόρων του συζύγου, υπηκόου τρίτης χώρας — Δικαίωμα των υπηκόων τρίτων χωρών να εργάζονται στο κράτος μέλος υποδοχής προκειμένου να συμβάλλουν στην απόκτηση επαρκών πόρων»

Στην υπόθεση C-218/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court (Ιρλανδία), με απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Μαΐου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Kuldip Singh,

Denzel Njume,

Khaled Aly

κατά

Minister for Justice and Equality,

παρισταμένου του:

Immigrant Council of Ireland,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, K. Lenaerts, αντιπρόεδρο, A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), A. Ó Caoimh, J. C. Bonichot, προέδρους τμήματος, A. Arabadjiev, M. Safjan, M. Berger, A. Prechal και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 23ης Μαρτίου 2015,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο K. Singh, εκπροσωπούμενος από τους C. O'Dwyer και R. Haughton, Senior Counsels, την P. Brazil, Barrister-at-Law, τον J. Boyle και τον M. Griffin, solicitors,

— ο D. Njume, εκπροσωπούμενος από τους M. Lynn και R. Haughton, Senior Counsels, καθώς και από την P. Brazil και τον C. Stanley, Barristers at Law,

— ο K. Aly, εκπροσωπούμενος από τον M. Lynn, Senior Counsel, την A. McMahon, Barrister-at-Law, καθώς και την E. Lyons, solicitor,

— το Immigrant Council of Ireland, εκπροσωπούμενο από τους P. Dillon Malone, Senior Counsel, τον A. Lowry, Barrister at Law, καθώς και από την H. Becker, solicitor,

— η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τις E. Creedon και G. Samuel, επικουρούμενες από τον D. Conlan Smyth, Senior Counsel, καθώς και από την F. O'Sullivan, Barrister at Law,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Thorning και την M. Wolff,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Τ. Παπαδοπούλου,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Banciella Rodríguez Miñón,

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την V. Kaye, επικουρούμενη από τους B. Lask και G. Facenna, Barristers at Law,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. Wilderspin και J. Tomkin, καθώς και από την C. Tufvesson,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 7ης Μαΐου 2015,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ L 229, σ. 35, και ΕΕ 2005, L 197, σ. 34).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο τριών ενδίκων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, των K. Singh, D. Njume και K. Aly, αφενός, και του Minister for Justice and Equality (στο εξής: Υπουργός), αφετέρου, σχετικά με την εκ μέρους του Υπουργού απόρριψη των αιτήσεων που υπέβαλαν οι ενδιαφερόμενοι με σκοπό τη διατήρηση, κατόπιν των διαζυγίων τους, του δικαιώματός τους διαμονής στην Ιρλανδία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Κατά την αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2004/38:

«Θα πρέπει να παρέχεται νομική προστασία στα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή λήξης της καταχωρημένης σχέσης. Ως εκ τούτου, με βάση την αρχή του σεβασμού του οικογενειακού βίου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, υπό ορισμένες δε συνθήκες προς αποφυγή καταχρήσεως, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα τα οποία θα εξασφαλίζουν ότι, στις περιπτώσεις αυτές, τα μέλη της οικογένειας τα οποία διαμένουν ήδη στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής διατηρούν το δικαίωμα διαμονής τους αποκλειστικά σε προσωπική βάση.»

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1) "[π]ολίτης της Ένωσης": κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους.

2) "[μ]έλος της οικογένειας":

α) ο/η σύζυγος,

[...]

3) "[κ]ράτος μέλος υποδοχής": το κράτος μέλος στο οποίο μεταβαίνει ο πολίτης της Ένωσης προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.»

5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Δικαιούχοι», ορίζει στην παράγραφο 1:

«Η παρούσα οδηγία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2, σημείο 2, που τους συνοδεύουν ή πηγαίνουν να τους συναντήσουν.»

6 Το άρθρο 7 της ίδιας οδηγίας, με τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», ορίζει στις παραγράφους 1 και 2:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

γ) – έχουν εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, και

— διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή, με δήλωση ή με ισοδύναμο μέσο της επιλογής τους, ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, ή

δ) είναι μέλη της οικογένειας τα οποία συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν πολίτη της Ένωσης που πληροί τους όρους που αναφέρονται στα στοιχεία α), β) ή γ).

2. Το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, όταν συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν, στο κράτος μέλος υποδοχής, τον πολίτη της Ένωσης και εφόσον ο εν λόγω πολίτης πληροί τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία α), β) ή γ).»

7 Το άρθρο 12 της οδηγίας 2004/38, με τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής από τα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου ή αναχώρησης του πολίτη της Ένωσης», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου, ο θάνατος του πολίτη της Ένωσης ή η αναχώρησή του από το κράτος μέλος υποδοχής δεν θίγει το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειάς του τα οποία είναι υπήκοοι κράτους μέλους.

Πριν από την απόκτηση δικαιώματος μόνιμης διαμονής, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να πληρούν τους όρους που καθορίζονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία α), β), γ) ή δ).

2. Με την επιφύλαξη του δευτέρου εδαφίου, ο θάνατος πολίτη της Ένωσης δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειάς του τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους και διαμένουν στο κράτος μέλος υποδοχής ως μέλη της οικογένειας επί ένα έτος τουλάχιστον πριν από τον θάνατο του πολίτη της Ένωσης.

Πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, το δικαίωμα διαμονής των ενδιαφερομένων εξακολουθεί να τελεί υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να αποδείξουν ότι είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί ή ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τους ίδιους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, και ότι έχουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή ότι είναι μέλη της ήδη συσταθείσας στο κράτος μέλος υποδοχής οικογένειας ενός προσώπου το οποίο πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις. Η έννοια των “επαρκών πόρων” ορίζεται στο άρθρο 8, παράγραφος 4.

Τα εν λόγω μέλη της οικογένειας διατηρούν το δικαίωμα διαμονής αποκλειστικά σε προσωπική βάση.

3. Η αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής ή ο θάνατός του δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των τέκνων του ή του γονέα ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλεια των τέκνων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, εφόσον τα τέκνα διαμένουν στο κράτος μέλος υποδοχής και είναι εγγεγραμμένα σε εκπαιδευτικό ίδρυμα με σκοπό την πραγματοποίηση σπουδών, έως την ολοκλήρωση των σπουδών τους.»

8 Το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, με τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής από τα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή λήξης της καταχωρημένης συμβίωσης», ορίζει:

«2. Με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου, το διαζύγιο, η ακύρωση του γάμου ή η λήξη της καταχωρημένης συμβίωσης κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β), δεν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) αν ο γάμος ή η καταχωρημένη συμβίωση διήρκεσε, έως την έναρξη της διαδικασίας έκδοσης διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή τη λήξη της καταχωρημένης συμβίωσης κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β), τρία έτη τουλάχιστον, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής,

[...]

Πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, το δικαίωμα διαμονής των ενδιαφερομένων εξακολουθεί να τελεί υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να αποδείξουν ότι είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί ή ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τους ίδιους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, και ότι έχουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή ότι είναι μέλη της ήδη συσταθείσας στο κράτος μέλος υποδοχής οικογένειας ενός προσώπου το οποίο πληροί αυτές τις προϋποθέσεις. Η έννοια “των επαρκών πόρων” ορίζεται στο άρθρο 8, παράγραφος 4.

Τα εν λόγω μέλη της οικογένειας διατηρούν το δικαίωμα διαμονής αποκλειστικά σε προσωπική βάση.»

9 Το άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής», προβλέπει στην παράγραφο 2:

«Οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στα άρθρα 7, 12 και 13, ενόσω πληρούν τους όρους των άρθρων αυτών.

[...]»

Το ιρλανδικό δίκαιο

10 Η κανονιστική πράξη περί Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων) του 2006 [European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006, SI 2006, αριθ. 656, στο εξής: κανονιστική πράξη του 2006] μεταφέρει στην ιρλανδική έννομη τάξη τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38.

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η πρώτη διαφορά της κύριας δίκης

11 Ο K. Singh είναι Ινδός υπήκοος ο οποίος μετέβη στην Ιρλανδία στις 6 Φεβρουαρίου 2002, με θεώρηση εισόδου για σπουδές και, εν συνεχεία, διέμεινε νομίμως στο κράτος μέλος αυτό.

12 Στις 11 Νοεμβρίου 2005 ο K. Singh νυμφεύθηκε μία Λεττονή υπήκοο η οποία εργαζόταν και διέμενε νομίμως στην Ιρλανδία. Από τον γάμο αυτό γεννήθηκε, στις 3 Δεκεμβρίου 2007, τέκνο το οποίο έχει επίσης τη λεττονική ιθαγένεια.

13 Κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως Metock κ.λπ. (C-127/08, EE:C:2008:449) και σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38, χορηγήθηκε στον K. Singh πενταετής άδεια διαμονής στην Ιρλανδία ως σύζυγο πολίτη της Ένωσης που διέμενε και ασκούσε τα απορρέοντα από τη Συνθήκη ΛΕΕ δικαιώματά της στο εν λόγω κράτος μέλος.

14 Η σύζυγος του K. Singh εργάστηκε αδιαλείπτως από το 2004 έως τον Ιούνιο 2009 σε διάφορες θέσεις εργασίας.

15 Κατά τη διάρκεια του 2009, ο K. Singh άνοιξε και εκμεταλλευόταν, με έναν συνεταίρο, πιτσαρία στην Ιρλανδία, στο πλαίσιο συμβάσεως δικαιοχρήσεως με ημερομηνία 29 Μαΐου 2009, συναφθείσας για αρχική διάρκεια 10 ετών. Στη συνέχεια, ο K. Singh κάλυπτε τις οικονομικές ανάγκες της οικογενείας του και η σύζυγός του μεριμνούσε για τα οικιακά και την ανατροφή του υιού τους.

16 Λόγω συζυγικών προβλημάτων του ζεύγους Singh, η σύζυγος του K. Singh εγκατέλειψε την Ιρλανδία τον Φεβρουάριο του 2010 και κίνησε διαδικασία εκδόσεως διαζυγίου στη Λεττονία τον Σεπτέμβριο του 2010. Το εκδοθέν διαζύγιο παράγει έννομα αποτελέσματα από τις 12 Μαΐου 2011.

17 Στις 14 Δεκεμβρίου 2011, κατόπιν του διαζυγίου αυτού, ο K. Singh υπέβαλε ενώπιον του Υπουργού αίτηση διατηρήσεως της άδειας διαμονής την οποία κατείχε, καθώς και αίτηση χορηγήσεως αδείας μόνιμης διαμονής στην Ιρλανδία, δυνάμει της οδηγίας 2004/38 και των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας αυτής στην εσωτερική έννομη τάξη, επικαλούμενος τον γάμο του με πολίτη της Ένωσης, την ιδιότητά του ως πατρός πολίτη της Ένωσης και την εκπλήρωση των απαραίτητων νόμιμων προϋποθέσεων, καθόσον ο γάμος του διήρκεσε τρία τουλάχιστον έτη, εκ των οποίων το ένα έτος στην Ιρλανδία. Κατά τον χρόνο εκείνο, ο K. Singh ασκούσε είτε μισθωτή είτε μη μισθωτή δραστηριότητα.

18 Με απόφαση της 30ής Απριλίου 2012, ο Υπουργός απέρριψε τις αιτήσεις αυτές επικαλούμενος, μεταξύ άλλων, τους εξής λόγους:

«[...] καθόσον η [πρώην σύζυγός σας] εγκατέλειψε την [Ιρλανδία] το 2010, και δεν ασκεί πλέον τα απορρέοντα από τις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιώματά της στο κράτος μέλος αυτό δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 6, παράγραφος 2, στοιχείο β), της κανονιστικής πράξεως [του 2006], και δεν έχει πλέον δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος αυτό, κατά την έννοια του άρθρου 6 [της κανονιστικής αυτής πράξεως]. Συνεπώς, δεν μπορείτε [...] να έχετε παράγωγο δικαίωμα διαμονής από το δικαίωμα της [πρώην συζύγου σας] κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 2, στοιχείο β), της κανονιστικής πράξεως του 2006».

19 Ο K. Singh προσέφυγε κατά της ως άνω αποφάσεως με το σκεπτικό ότι είχε προσωπικό δικαίωμα διαμονής στην Ιρλανδία, σύμφωνα με το άρθρο 10 της κανονιστικής πράξεως του 2006 περί μεταφοράς του άρθρου 13 της οδηγίας 2004/38 στην εσωτερική έννομη τάξη.

20 Με έγγραφο της 12ης Νοεμβρίου 2012, το αρμόδιο για τις προσφυγές τμήμα του Υπουργείου ενημέρωσε τον K. Singh ότι η αίτησή του απορρίφθηκε.

21 Εντούτοις, λαμβανομένης υπόψη της συγκεκριμένης καταστάσεως του K. Singh, με το ίδιο έγγραφο χορηγήθηκε, κατ' εξαίρεση, στον ενδιαφερόμενο άδεια διαμονής στην Ιρλανδία διάρκειας ενός έτους με δυνατότητα ανανεώσεως, η οποία του επέτρεπε να διαμένει και να εργάζεται χωρίς να διαθέτει απαραιτήτως άδεια διαμονής για εργασία. Επομένως, ο K. Singh μπορούσε, δυνάμει του εθνικού δικαίου, να ασκεί εμπορικές δραστηριότητες στο κράτος μέλος αυτό.

Η δεύτερη διαφορά της κύριας δίκης

22 Ο D. Njume, ο οποίος δήλωσε ότι είναι υπήκοος Καμερούν, υπέβαλε αίτηση ασύλου στη Γερμανία στις 6 Ιανουαρίου 2004.

23 Ο D. Njume διατείνεται ότι τον Ιανουάριο του 2005 γνώρισε μία Γερμανίδα υπήκοο, με την οποία διατηρούσε σχέση και, εν συνεχεία, έζησε, στο Eslohe (Γερμανία), για 18 περίπου μήνες.

24 Ο D. Njume εισήλθε παρανόμως στην Ιρλανδία και υπέβαλε εκεί αίτηση χορηγήσεως ασύλου στις 4 Σεπτεμβρίου 2006. Στις 4 Ιανουαρίου 2007 ο D. Njume νυμφεύθηκε τη σύντροφό του στο ληξιαρχείο του Cork (Ιρλανδία).

25 Κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως Metock κ.λπ. (C-127/08, EE:C:2008:449) και σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38, χορηγήθηκε στον D. Njume, με απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2008, πενταετής άδεια διαμονής στην Ιρλανδία, ως σύζυγο πολίτη της Ένωσης που διέμενε και ασκούσε τα απορρέοντα από τη Συνθήκη ΛΕΕ δικαιώματά της στο κράτος μέλος αυτό. Η άδεια αυτή, η οποία είχε αναδρομική ισχύ από τις 11 Οκτωβρίου 2007, συνοδευόταν από τη χορήγηση δελτίου διαμονής.

26 Ο D. Njume, ο οποίος, εν συνεχεία, προσελήφθη ως μισθωτός, υποστηρίζει ότι συμβίωσαν με τη σύζυγό του στην Ιρλανδία από τα τέλη του 2006 μέχρι τον Ιανουάριο του 2011, πλην τριών προσωρινών επισκέψεων στο Ηνωμένο Βασίλειο, δέκα ημερών εκάστη, προς αναζήτηση εκεί εργασίας της συζύγου του ενδιαφερόμενου. Ο D. Njume ισχυρίζεται ότι κάλυπτε τις ανάγκες της συζύγου του μεταξύ 2008 και 2011, χάρη στα δικά του εισοδήματα.

27 Με έγγραφο της 25ης Φεβρουαρίου 2011, ο Υπουργός έλαβε γνώση ότι η σύζυγος του D. Njume εγκατέλειψε την Ιρλανδία στις αρχές του 2011 και επέστρεψε στη Γερμανία. Με έγγραφο της 25ης Μαρτίου 2011, ο D. Njume ισχυρίστηκε ότι, δυνάμει του άρθρου 9 της κανονιστικής πράξεως του 2006 περί μεταφοράς του άρθρου 12 της οδηγίας 2004/38 στην εσωτερική έννομη τάξη, δύναται να διατηρήσει το δικαίωμά του διαμονής στην Ιρλανδία σε περίπτωση αναχωρήσεως της πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος αυτό.

28 Στις 14 Ιουνίου 2011 η σύζυγος του D. Njume υπέβαλε αίτηση διαζυγίου στο Ηνωμένο Βασίλειο.

29 Με έγγραφο της 12ης Ιουλίου 2011, ο Υπουργός ενημέρωσε τον D. Njume ότι το άρθρο 9 της κανονιστικής πράξεως του 2006 δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωσή του. Με έγγραφο της 22ας Ιουλίου 2011, ο D. Njume ενημέρωσε τον Υπουργό για την εν λόγω αίτηση διαζυγίου.

30 Στις 21 Δεκεμβρίου 2011 το High Court of Justice (England & Wales), Family Division, εξέδωσε προσωρινή απόφαση διαπιστώνουσα ότι, κατά την ημερομηνία αυτή, ο D. Njume και η σύζυγός του είχαν δηλωθεί ως έχοντες «τελέσει σε διάσταση αδιαλείπτως δύο τουλάχιστον έτη αμέσως πριν από την υποβολή της αιτήσεως [διαζυγίου]». Οριστική απόφαση εκδόθηκε στις 28 Μαρτίου 2012.

31 Κατόπιν του διαζυγίου αυτού, ο D. Njume υπέβαλε αίτηση για τη διατήρηση του δικαιώματός του διαμονής στην Ιρλανδία, βάσει του άρθρου 10 της κανονιστικής πράξεως του 2006 περί μεταφοράς του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 στην εσωτερική έννομη τάξη.

32 Με απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2012, ο Υπουργός αρνήθηκε την παροχή του εν λόγω δικαιώματος διαμονής στον D. Njume, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 2, της κανονιστικής αυτής πράξεως.

33 Με απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, χορηγήθηκε στον D. Njume τριετής άδεια διαμονής στην Ιρλανδία, με δυνατότητα ανανεώσεως, σύμφωνα με το ιρλανδικό δίκαιο, ισχύουσα μέχρι τις 12 Σεπτεμβρίου 2016.

Η τρίτη διαφορά της κύριας δίκης

34 Ο K. Aly, ο οποίος είναι Αιγύπτιος υπήκοος, εισήλθε στην Ιρλανδία στις 14 Μαρτίου 2007, με τουριστική θεώρηση που του επέτρεπε να διαμείνει στο κράτος μέλος αυτό έως τις 14 Ιουνίου 2007. Στις 12 Ιουλίου 2007, ο K. Aly νυμφεύθηκε, στο εν λόγω κράτος μέλος, μια Λιθουανή υπήκοο. Στις 21 Αυγούστου 2008, χορηγήθηκε στον ενδιαφερόμενο δελτίο διαμονής, το οποίο είχε αναδρομική ισχύ από τις 3 Φεβρουαρίου 2008, κατ' εφαρμογή της κανονιστικής πράξεως του 2006. Το δελτίο αυτό ίσχυε για πέντε έτη, ήτοι μέχρι τις 2 Φεβρουαρίου 2013.

35 Η σύζυγος του K. Aly εργάστηκε στην Ιρλανδία από την 1η Μαΐου 2004 έως τον Ιανουάριο του 2009, οπότε και απώλεσε τη θέση εργασίας της λόγω της οικονομικής ύφεσης. Η ενδιαφερόμενη έλαβε επίδομα ανεργίας μέχρι τον Ιούνιο του 2009. Το ζεύγος Aly συντηρούνταν από τα εισοδήματά του K. Aly, ενώ η σύζυγός του αναζητούσε εργασία. Τον Μάρτιο του 2011 η ενδιαφερομένη μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο, προκειμένου να εργασθεί εκεί για σύντομο χρονικό διάστημα.

36 Με έγγραφο της 14ης Αυγούστου 2012, ο K. Aly ενημέρωσε την Irish Naturalisation and Immigration Service (ιρλανδική υπηρεσία πολιτογραφήσεως και μεταναστεύσεως, στο εξής: INIS) ότι, κατά τη διάρκεια των έξι μηνών μετά τη μετακόμιση της συζύγου του στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο) για να εργασθεί εκεί, το ζεύγος βρισκόταν σε διάσταση. Η σύζυγός του επιθυμούσε να παραμείνει στο Λονδίνο, ενώ ο K. Aly δεν επιθυμούσε να εγκατασταθεί εκεί.

37 Με έγγραφο της 3ης Οκτωβρίου 2012, η INIS πληροφόρησε τον K. Aly ότι σκόπευε να ανακαλέσει την άδεια διαμονής του στην Ιρλανδία και τον κάλεσε να υποβάλει τις παρατηρήσεις του.

38 Με έγγραφο της 15ης Οκτωβρίου 2012, ο K. Aly ενημέρωσε την INIS ότι είχε κινηθεί στη Λιθουανία διαδικασία διαζυγίου και θα εκδιδόταν συντόμως απόφαση διαζυγίου. Ο K. Aly ισχυρίστηκε ότι, δυνάμει του άρθρου 13 της οδηγίας 2004/38, είχε δικαίωμα διαμονής στην Ιρλανδία.

39 Με απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2012 (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), η INIS ανακάλεσε την άδεια διαμονής του K. Aly στην Ιρλανδία. Η απόφαση αυτή ανέφερε, μεταξύ άλλων:

«Σημειωτέον εξάλλου ότι [η σύζυγός σας] εγκατέλειψε το εθνικό έδαφος και δεν ασκεί, επί μακρόν, τα απορρέοντα από τις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιώματα σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, [της κανονιστικής πράξεως του 2006]. Σημειώστε ότι, βάσει αυτού, οι λόγοι για τους οποίους σας είχαμε χορηγήσει άδεια διαμονής δεν ισχύουν πλέον, καθόσον το παράγωγο δυνάμει των διατάξεων [της κανονιστικής πράξεως του 2006] δικαίωμά σας δεν ισχύει πλέον από τη στιγμή που η σύζυγός σας, πολίτης της Ένωσης, έπαυσε να ασκεί επί του εθνικού εδάφους τα απορρέοντα από τις Συνθήκες της Ένωσης δικαιώματα. Το άρθρο 10, παράγραφος 2, [της κανονιστικής πράξεως του 2006] αφορά τη διατήρηση ατομικού και προσωπικού δικαιώματος διαμονής σε περίπτωση διαζυγίου, ωστόσο, δεδομένου ότι δεν είστε διαζευγμένος και το δικαίωμα σας διαμονής έπαυσε να ισχύει, όταν [η σύζυγός σας] έπαυσε να ασκεί τα απορρέοντα από τις Συνθήκες της Ένωσης δικαιώματά της στην Ιρλανδία, δεν μπορείτε να διατηρήσετε το εν λόγω δικαίωμα.»

40 Μετά την κοινοποίηση της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ο K. Aly, ως όφειλε, απευθύνθηκε στις μεταναστευτικές αρχές και ένας υπάλληλος ακύρωσε το δελτίο διαμονής του. Ο υπάλληλος αυτός επικοινώνησε επίσης με τον εργοδότη του K. Aly με σκοπό να μην μπορέσει ο δεύτερος να εξακολουθήσει να εργάζεται.

41 Στις 10 Δεκεμβρίου 2012 το High Court επέτρεψε στον K. Aly να υποβάλει αίτημα δικαστικού ελέγχου της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

42 Κατόπιν της διαδικασίας αυτής, χορηγήθηκε στον K. Aly, με απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2012, προσωρινή άδεια εργασίας και διαμονής στην Ιρλανδία.

43 Στις 12 Μαρτίου 2013 οι λιθουανικές αρχές επέδωσαν αντίγραφο της αποφάσεως διαζυγίου στους ενδιαφερόμενους.

44 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το High Court αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία των τριών διαφορών της κύριας δίκης και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εάν γάμος μεταξύ πολίτη της Ένωσης και υπηκόου τρίτης χώρας καταλήξει σε διαζύγιο που εκδίδεται κατόπιν της αναχωρήσεως του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής, στο οποίο ο πολίτης της Ένωσης ασκούσε τα απορρέοντα από το δίκαιο της Ένωσης δικαιώματά του, και εάν έχουν εφαρμογή τα άρθρα 7 και 13, παράγραφος 2, [πρώτο εδάφιο,] στοιχείο α', της οδηγίας 2004/38/ΕΚ, διατηρεί κατόπιν τούτου ο υπήκοος τρίτου κράτους το δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής; Σε περίπτωση που δοθεί αρνητική απάντηση, έχει ο υπήκοος τρίτης χώρας δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής κατά την περίοδο πριν από την έκδοση του διαζυγίου και μετά την αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης από το κράτος μέλος υποδοχής;

2) Πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38/ΕΚ, εάν ο πολίτης της Ένωσης σύζυγος διατείνεται ότι διαθέτει επαρκείς πόρους κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 4, της οδηγίας, οι οποίοι αποτελούνται εν μέρει από πόρους του υπηκόου τρίτης χώρας συζύγου;

3) Σε περίπτωση που δοθεί αρνητική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, έχουν κατά το δίκαιο της Ένωσης (πέραν της οδηγίας) πρόσωπα, όπως οι προσφεύγοντες, δικαίωμα διαμονής για εργασία στο κράτος μέλος υποδοχής, προκειμένου να παρέχουν ή να συμβάλλουν στην απόκτηση "επαρκών πόρων" κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

45 Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τρεις υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι, κατόπιν του γάμου τους με πολίτες της Ένωσης οι οποίες διαμένουν και εργάζονται στην Ιρλανδία, απέκτησαν δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος αυτό, για διάρκεια μεταξύ τριών και πέντε ετών, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, ως σύζυγοι που συνοδεύουν ή μεταβαίνουν προς συνάντηση πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής.

46 Στις τρεις αυτές διαφορές της κύριας δίκης, συνομολογείται ότι, πριν από την πάροδο της χρονικής αυτής περιόδου, η σύζυγος πολίτης της Ένωσης αναχώρησε από την Ιρλανδία για να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος, ενώ ο σύζυγος υπήκοος τρίτης χώρας παρέμεινε στην Ιρλανδία.

47 Συνομολογείται επίσης ότι, λίγο μετά την αναχώρησή τους, οι σύζυγοι πολίτες της Ένωσης υπέβαλαν αιτήσεις διαζυγίου επί των οποίων εκδόθηκαν δικαστικές αποφάσεις περί λύσεως των γάμων μεταξύ των εν λόγω υπηκόων της Ένωσης και των υπηκόων τρίτων χωρών.

Επί του πρώτου ερωτήματος

48 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτης χώρας, που έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης, του οποίου ο γάμος διήρκησε τρία τουλάχιστον έτη πριν από την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής, δύναται να διατηρήσει το δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος αυτό, βάσει της ως άνω διατάξεως, όταν ο σύζυγος που είναι πολίτης της Ένωσης αναχώρησε από το κράτος μέλος αυτό πριν από την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου.

49 Επομένως, πρέπει να διευκρινιστούν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/38, και, μεταξύ άλλων, εάν ο σύζυγος, πολίτης της Ένωσης, υπηκόου τρίτης χώρας πρέπει να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, μέχρι την ημερομηνία εκδόσεως του διαζυγίου, ούτως ώστε ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας να μπορεί να επικαλείται το άρθρο 13, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

50 Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής, στο κράτος μέλος υποδοχής, των υπηκόων τρίτων χωρών, μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, πρέπει να υπομνησθεί, προκαταρκτικώς, η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία τα δικαιώματα που παρέχονται στους υπηκόους τρίτων χωρών από την οδηγία 2004/38 δεν είναι αυτοτελή δικαιώματα των υπηκόων αυτών, αλλά παράγωγα δικαιώματα της ασκήσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας από πολίτη της Ένωσης. Ο σκοπός και η αιτιολόγηση των παράγωγων αυτών δικαιωμάτων βασίζονται στη διαπίστωση ότι η άρνηση αναγνωρίσεως των δικαιωμάτων αυτών μπορεί να επηρεάσει την ελευθερία κυκλοφορίας του πολίτη της Ένωσης, αποθαρρύνοντάς τον να ασκήσει τα δικαιώματά του εισόδου και διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., συναφώς, απόφαση O. και B., C-456/12, EU:C:2014:135, σκέψεις 36 και 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

51 Υπενθυμίζεται επίσης ότι από την οδηγία 2004/38 δεν αντλούν δικαιώματα εισόδου και διαμονής σε κράτος μέλος όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών, αλλά μόνον όσοι είναι «μέλη της οικογενείας», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας αυτής, πολίτη της Ένωσης που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου είναι υπήκοος (απόφαση Iida, C-40/11, EE:C:2012:691, σκέψη 51 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

52 Εξάλλου, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 το μέλος της οικογενείας του πολίτη της Ένωσης που μεταβαίνει ή διαμένει σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοος πρέπει να συνοδεύει τον εν λόγω πολίτη ή να μεταβαίνει προς συνάντησή του προκειμένου να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις της οδηγίας αυτής (βλ. απόφαση Iida, C-40/11, EE:C:2012:691, σκέψη 61).

53 Το άρθρο 7 της οδηγίας 2004/38, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών, επιβάλλει, επίσης, προκειμένου να παρασχεθεί δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, όπως τα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους τον συνοδεύουν ή μεταβαίνουν στο κράτος μέλος αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση (απόφαση Metock κ.λπ., C-127/08, EE:C:2008:449, σκέψη 86).

54 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η προϋπόθεση κατά την οποία ο υπήκοος τρίτης χώρας οφείλει να συνοδεύει ή να μεταβαίνει σε κράτος μέλος με σκοπό την οικογενειακή επανένωση με τον πολίτη της Ένωσης πρέπει να νοείται υπό την έννοια ότι δεν αποσκοπεί στην υποχρέωση των συζύγων να συμβιώνουν υπό κοινή στέγη, αλλά στην υποχρέωσή τους να διαμένουν αμφότεροι στο κράτος μέλος όπου ο σύζυγος πολίτης της Ένωσης ασκεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας (βλ., συναφώς, απόφαση Ogieriakhi, C-244/13, EE:C:2014:2068, σκέψη 39).

55 Επομένως, οι υπήκοοι τρίτων χωρών, μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, μπορούν να αξιώνουν να τους αναγνωρισθεί το δικαίωμα διαμονής που προβλέπει η οδηγία 2004/38 μόνο στο κράτος μέλος υποδοχής εντός του οποίου διαμένει ο πολίτης αυτός και όχι σε άλλο κράτος μέλος (βλ., συναφώς, απόφαση Iida, C-40/11, EE:C:2012:691, σκέψεις 63 και 64).

56 Επιπλέον, το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 αναγνωρίζει στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που έχουν ιθαγένεια τρίτης χώρας, και συνοδεύουν ή μεταβαίνουν προς συνάντηση του εν λόγω πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής, δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών στο κράτος μέλος αυτό, εφόσον ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης πληροί ο ίδιος τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία α′, β′ ή γ′, της οδηγίας αυτής.

57 Τέλος, δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, το δικαίωμα των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης να διαμένουν στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, διατηρείται μόνον καθόσον αυτοί πληρούν τις τιθέμενες με τη διάταξη αυτή προϋποθέσεις.

58 Επομένως, όταν πολίτης της Ένωσης, ευρισκόμενος σε κατάσταση όπως αυτή των συζύγων των προσφευγόντων της κύριας δίκης, εγκαταλείπει το κράτος μέλος υποδοχής και εγκαθίσταται σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτη χώρα, ο σύζυγος του εν λόγω πολίτη της Ένωσης, υπήκοος τρίτης χώρας, δεν πληροί πλέον τις προϋποθέσεις για να έχει δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής με βάση το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Ωστόσο, πρέπει να εξετασθεί εάν, και υπό ποιες προϋποθέσεις, ο εν λόγω σύζυγος μπορεί να έχει δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/38 στην περίπτωση που εκδόθηκε διαζύγιο μετά την αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης.

59 Δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/38, το διαζύγιο δεν συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος διαμονής των μελών της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους «αν ο γάμος […] διήρκεσε, έως την έναρξη της διαδικασίας έκδοσης διαζυγίου […], τρία έτη τουλάχιστον, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής».

60 Επομένως, η διάταξη αυτή ανταποκρίνεται στον σκοπό που εκτίθεται στην αιτιολογική σκέψη 15 της ίδιας οδηγίας, ο οποίος συνίσταται στην παροχή νομικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, διαζυγίου, ακυρώσεως του γάμου ή λήξεως της καταχωρημένης σχέσεως, λαμβανομένων συναφώς μέτρων τα οποία θα εξασφαλίζουν ότι, στις περιπτώσεις αυτές, τα μέλη της οικογένειας τα οποία διαμένουν ήδη στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής διατηρούν το δικαίωμα διαμονής τους αποκλειστικά σε προσωπική βάση.

61 Η αναφορά, στην εν λόγω διάταξη, στο «κράτος μέλος υποδοχής», το οποίο καθορίζεται, βάσει του άρθρου 2, σημείο 3, της οδηγίας 2004/38, με μόνο κριτήριο την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής του πολίτη της Ένωσης, αφενός, και με την «κίνηση της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου», αφετέρου, συνεπάγεται οπωσδήποτε ότι το δικαίωμα διαμονής του συζύγου του πολίτη της Ένωσης, ο οποίος είναι υπήκοος τρίτης χώρας, μπορεί να διατηρηθεί μόνον, βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/38, εάν το κράτος μέλος διαμονής του εν λόγω υπηκόου αποτελεί «το κράτος μέλος υποδοχής» σύμφωνα με το άρθρο 2, σημείο 3, της οδηγίας 2004/38, κατά την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου.

62 Τούτο δεν συντρέχει ωστόσο αν, πριν από την έναρξη της διαδικασίας αυτής, ο πολίτης της Ένωσης εγκαταλείψει το κράτος μέλος διαμονής του συζύγου του, προκειμένου να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτη χώρα. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, το παράγωγο δικαίωμα διαμονής του υπηκόου τρίτης χώρας, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, λήγει κατά την αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί πλέον να διατηρείται βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′.

63 Συνεπώς, εάν κατά την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, ο υπήκοος τρίτης χώρας, σύζυγος πολίτη της Ένωσης, έχει δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, το εν λόγω δικαίωμα διατηρείται βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της εν λόγω οδηγίας, τόσο κατά τη διαδικασία διαζυγίου όσο και μετά την έκδοση του διαζυγίου, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 13, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας.

64 Ωστόσο, στις τρεις διαφορές της κύριας δίκης, οι οικείες σύζυγοι, οι οποίες είναι πολίτες της Ένωσης, υπηκόων τρίτων χωρών έχουν αναχωρήσει από το κράτος μέλος υποδοχής και έχουν εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος πριν κινηθεί η διαδικασία διαζυγίου.

65 Από τη σκέψη 58 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, κατόπιν της αναχωρήσεως της συζύγου που είναι πολίτης της Ένωσης, ο σύζυγος υπήκοος τρίτης χώρας δεν πληροί πλέον τις προϋποθέσεις του δικαιώματος διαμονής, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, στο κράτος μέλος υποδοχής.

66 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο πολίτης της Ένωσης, σύζυγος υπηκόου τρίτης χώρας, πρέπει να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, μέχρι την ημερομηνία ενάρξεως της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, προκειμένου ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας να μπορεί να επικαλεστεί τη διατήρηση του δικαιώματός του διαμονής στο κράτος μέλος αυτό, βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

67 Κατά συνέπεια, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 27 των προτάσεών της, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, ήδη με την αναχώρηση του πολίτη της Ένωσης έχει παύσει να υφίσταται το δικαίωμα διαμονής του συζύγου υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής. Η μεταγενέστερη υποβολή αιτήσεως διαζυγίου δεν επάγεται αναβίωση του δικαιώματος αυτού, καθόσον το άρθρο 13 της οδηγίας 2004/38 αναφέρεται μόνον σε «διατήρηση» υφιστάμενου δικαιώματος διαμονής.

68 Τούτο δεν συνεπάγεται ότι, βάσει του εθνικού δικαίου, το οποίο μπορεί να χορηγεί ευρύτερη προστασία, δεν μπορεί να επιτραπεί σε υπήκοο τρίτης χώρας, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, να εξακολουθήσει να διαμένει στο οικείο κράτος μέλος (βλ., συναφώς, απόφαση Melloni, C-399/11, EE:C:2013:107, σκέψη 60).

69 Κατά τα λοιπά, στις τρεις διαφορές της κύριας δίκης, στους προσφεύγοντες, κατόπιν του διαζυγίου τους, χορηγήθηκε, δυνάμει του εθνικού δικαίου, προσωρινή άδεια διαμονής και εργασίας στην Ιρλανδία, χάρη στην οποία μπόρεσαν να συνεχίσουν να διαμένουν νομίμως στο εν λόγω κράτος μέλος, η δε άδεια αυτή μπορεί, κατ' αρχήν, να ανανεωθεί, όπως προκύπτει από την απόφαση παραπομπής.

70 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτης χώρας, ο οποίος έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης, ο δε γάμος διήρκησε τρία τουλάχιστον έτη μέχρι την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής, δεν δύναται να διατηρήσει το δικαίωμα διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος βάσει της διατάξεως αυτής, όταν η αναχώρηση από το κράτος μέλος αυτό του συζύγου που είναι πολίτης της Ένωσης προηγήθηκε της ενάρξεως της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

71 Το αιτούν δικαστήριο, με το δεύτερο ερώτημά του, ζητεί κατ' ουσία να διευκρινισθεί αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι ο πολίτης της Ένωσης διαθέτει, για τον ίδιο και για τα μέλη της οικογένειάς του, επαρκείς πόρους ούτως ώστε να μην επιβαρύνει κατά τη διάρκεια της περιόδου διαμονής του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, ακόμα και όταν οι εν λόγω πόροι προέρχονται εν μέρει από τον σύζυγό του ο οποίος είναι υπήκοος τρίτης χώρας.

72 Από την απόφαση παραπομπής προκύπτει ότι, στις τρεις διαφορές της κύριας δίκης, πριν από την αναχώρηση από το κράτος μέλος υποδοχής του συζύγου που είναι πολίτης της Ένωσης, διαπιστώθηκε περίοδος κατά την οποίο ο σύζυγος αυτός δεν εργάστηκε στο εν λόγω κράτος μέλος, με αποτέλεσμα ότι ο σύζυγος υπήκοος τρίτης χώρας, χάρη στα εισοδήματα που είχε από τη δραστηριότητα που ασκούσε στο εν λόγω κράτος μέλος, συντηρούσε την οικογένεια.

73 Από το άρθρο 7, παράγραφοι 1, στοιχείο β', και 2, της οδηγίας 2004/38 προκύπτει ότι, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, τα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, ο οποίος διαμένει στο έδαφος άλλου κράτους μέλους χωρίς να ασκεί εκεί μισθωτή ή άλλη δραστηριότητα, έχουν δικαίωμα να συνοδεύουν τον πολίτη της Ένωσης και να μεταβαίνουν στο κράτος μέλος αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, εφόσον ο εν λόγω πολίτης διαθέτει, για τον εαυτό του και για τα μέλη της οικογένειάς του, επαρκείς πόρους και πλήρη ασφάλιση υγείας στο κράτος μέλος υποδοχής (απόφαση Ibrahim και Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EE:C:2010:80, σκέψη 28).

74 Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι όροι «διαθέτουν» επαρκείς πόρους, οι οποίοι περιλαμβάνονται στη διάταξη αυτή, έχουν την έννοια ότι αρκεί οι πολίτες της Ένωσης να έχουν στη διάθεσή τους τέτοιους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση σχετικά με την προέλευση των πόρων αυτών, τους οποίους θα μπορούσε, παραδείγματος χάριν, να παρέχει ο υπήκοος τρίτης χώρας (βλ. απόφαση Alokpa και Moudoulou, C-86/12, EE:C:2013:645, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

75 Συγκεκριμένα, όπως επίσης έκρινε το Δικαστήριο, ερμηνεία της προϋποθέσεως της επάρκειας των πόρων, υπό την έννοια ότι ο ενδιαφερόμενος οφείλει να διαθέτει ο ίδιος τέτοιους πόρους, χωρίς να μπορεί να επικαλεστεί, συναφώς, πόρους μέλους της οικογένειας που τον συνοδεύει, θα προσέθετε στην προϋπόθεση αυτή, όπως διατυπώνεται στην οδηγία 2004/38, μια απαίτηση σχετική με την προέλευση των πόρων η οποία θα αποτελούσε δυσανάλογη ανάμιξη στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής το οποίο εγγυάται το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, καθόσον δεν είναι απαραίτητη για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών (βλ., συναφώς, απόφαση Zhu και Chen, C-200/02, EE:C:2004:639, σκέψη 33).

76 Επομένως, το γεγονός ότι μέρος των πόρων που διαθέτει ο πολίτης της Ένωσης προέρχεται από πόρους τους οποίους ο σύζυγος υπήκοος τρίτης χώρας αντλεί από τη δραστηριότητα την οποία ασκεί στο κράτος μέλος υποδοχής δεν εμποδίζει να θεωρηθεί ότι πληρούται η προϋπόθεση σχετικά με τον επαρκή χαρακτήρα των πόρων του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38.

77 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι ο πολίτης της Ένωσης διαθέτει επαρκείς πόρους, για τον εαυτό του και τα μέλη της οικογένειάς του, ούτως ώστε να μην επιβαρύνει κατά τη διάρκεια της περιόδου διαμονής του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, ακόμα και αν οι πόροι αυτοί προέρχονται εν μέρει από τον σύζυγό του, ο οποίος είναι υπήκοος τρίτης χώρας.

Επί του τρίτου ερωτήματος

78 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο ερώτημα που αιτούντος δικαστηρίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

79 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, έχει την έννοια ότι υπήκοος τρίτης χώρας, ο οποίος έχει διαζευχθεί πολίτη της Ένωσης, ο δε γάμος διήρκησε τρία τουλάχιστον έτη μέχρι την έναρξη της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου, εκ των οποίων το ένα έτος στο κράτος μέλος υποδοχής, δεν δύναται να διατηρήσει το δικαίωμα διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος βάσει της διατάξεως αυτής, όταν η αναχώρηση από το κράτος μέλος αυτό του συζύγου που είναι πολίτης της Ένωσης προηγήθηκε της ενάρξεως της διαδικασίας εκδόσεως διαζυγίου.**

2) **Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της 2004/38 έχει την έννοια ότι ο πολίτης της Ένωσης διαθέτει επαρκείς πόρους, για τον εαυτό του και τα μέλη της οικογένειάς του, ούτως ώστε να μην επιβαρύνει κατά τη διάρκεια της περιόδου διαμονής του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, ακόμα και αν οι πόροι αυτοί προέρχονται εν μέρει από τον σύζυγό του, ο οποίος είναι υπήκοος τρίτης χώρας.**

(υπογραφές)